

DĚTI & PENÍZE

Doporučení rodičům

Ing. Jiří Brabec

Umět zacházet a hospodařit s penězi je v dnešní společnosti stejně důležité, jako umět číst, psát a počítat. Mnohý rodič si tak klade otázku, jak vzbudit zájem svých ratolestí a jak tuto důležitou schopnost u nich rozvíjet. Je to tím těžší, že se tomu sami nikdy neučili a před nimi se doma o penězích často ani nemluvilo. Nyní je však situace zcela jiná. **Mluvit s dětmi o penězích je nutností a mělo by se začít brzy.**

Níže je uvedeno několik užitečných rad a doporučení pro rodiče v odpovědích na tři zásadní a vzájemně propojené okruhy otázek:

1. **Kdy a jak a začít dávat dětem peníze, na jednotlivé nákupy, nebo formou pravidelného kapesného? Kolik jim dávat v různém věku?**
2. **Kdy a jak vysvětlit dětem, že peníze je nutné vydělávat prací, co to ta práce je, a jaká je práce jejich rodičů?**
3. **Kdy a jak vysvětlit dětem základní funkce peněz, co to je spoření, co je půjčka, co je úrok?**

Když naše děti povyrostou z batolat do věku zvědavých holčiček a kluků, zjistí, že spoustu zajímavých věcí jako hračky a různé pamlsky, lze koupit za peníze. Ty věci jim nejprve kupují rodiče, babičky a dědečkové, tety a strýci, případně i starší sourozenci. A pak přijde chvíle, kdy jim někdo ze starších dá pár mincí a řekne: „Tak si tu zmrzlinku kup sám (sama)!“

Všichni známe prosby a naléhavé požadavky typu: „Kup mi ...“, nebo „Dej mi peníze na ...“. Ty jsou stále častější. Odpovědi: „Nejde to, už nemáme peníze, musíme šetřit“ mohou vyvolat jednoduchou reakci z vyzporované zkušenosti. „Tak vyber peníze na kartu z bankomatu“. Vysvětlit, proč to nejde či není správné, už však není tak jednoduché pro dětské chápání.

Odpověď na první část uvedených otázek, tzn. „**kdy**“ je celkem jednoduchá - **co nejdříve**, jakmile děti začnou chápat abstraktní pojmy a souvislosti. S penězi a jejich funkcemi bychom tedy naše děti měli **postupně seznamovat nejpozději v jejich pěti až šesti letech**.

Druhá část otázek „**jak?**“ je vždy složitější. Záleží na věku dítěte, pak také na tom, jak s penězi hospodaří jejich rodiče. Nejde přitom o to, zda jsou rodiče bohatí či chudí, ale o to, jak jsou sami zvyklí s penězi zacházet a hospodařit s rodinným rozpočtem. Děti nás totiž velmi vnímavě pozorují, mají snahu nás napodobovat a **těžko je přesvědčíme, aby dělaly a dodržovaly něco, co je stojí jisté úsilí, když vidí, že to sami neděláme či nedodržujeme**.

Odtud vyplývá, že v podstatě **nelze dát jednoznačný návod**, jak s dětmi o penězích hovořit a čemu je učit v jednotlivých letech jejich růstu a dospívání. V každé rodině to bude trochu jiné.

Níže proto neuvádíme univerzální návod postupu, ale spíše jen řadu námětů, z nichž si rodiče dle svého uvážení a dle věku dítěte mohou vybrat, které budou nejlépe odpovídat situaci v jejich rodině. Náměty jsou uvedeny v tematických skupinách, pořadí těchto skupin neodpovídá věku dětí, v každém věku lze využít náměty z různých tematických skupin, samozřejmě vždy přiměřeně věku dítěte.

1. DĚTSKÁ POKLADNIČKA:

- Dítě by mělo mít **co nejdříve svou pokladničku**, do které si bude postupně spořit své „příjmy“. Nejlepší je umožnit dítěti, aby si samo vybralo pokladničku, která se mu nejvíce líbí. Je důležité, aby se pokladnička líbila hlavně jemu, ne pouze vám. Jen dohlédněte na to, aby to nebylo klasické keramické prasátko, které je nutno rozbít, aby se peníze z pokladničky vyjmuly. Vybranou pokladničku mu kupte a hned mu dejte několik mincí jako první vklad, který si do pokladničky samo uloží.
- Protože malé děti zpravidla ještě nedostávají pravidelné kapesné, neboť s ním ještě neumějí rozumně hospodařit, je nutné „příjmy“ dítěte, které mu umožní „spoření“ do pokladničky, zorganizovat jinak.
Některé náměty: rozsypané se a zakutálí se vám drobné mince, požádáte dítě, aby vám je všechny pomohlo najít a sesbírat, za odměnu mu pak několik mincí dáte do pokladničky; domluvíte se s babičkami a dědečky, aby při návštěvě u vás dali dítěti třeba pětikorunku do pokladničky; dáte-li dítěti bankovku nebo minci vyšší hodnoty, aby samo zaplatilo u pokladny, můžete mu pak za to, jak to šikovně zvládlo nechat několik drobných mincí;, jistě vás samotné napadne řada dalších nápadů.
- V období hned po pořízení pokladničky je velmi důležité najít si čas a s dítětem **pravidelně její obsah kontrolovat, přepočítávat** a mít spolu s ním radost z toho, jak v ní peníze přibývají. **Nejprve naučte dítě jen spočítat, kolik tam má mincí.** To mu zábavnou formou pomůže i ve znalosti umět počítat nejprve do deseti, později do sta a dále.
- Později **naučte dítě rozpoznávat hodnotu mincí**, roztřídit je do skupin a spočítat, kolik má mincí v hodnotě jedné koruny, dvou korun, pěti korun, Ještě později je pak **naučte sečíst hodnotu** v těchto skupinách a skupin dohromady, tedy **kolik má v pokladničce celkem peněz**.
- Pokud dítě velmi touží po něčem, co byste mu jinak nekoupili (ale nejste zásadně proti tomu, aby to v daném okamžiku mělo – může jít o drobnou hračku, zmrzlinku apod.), můžete mu se znalostí toho, kolik má v pokladničce, **navrhnout, aby si**

to koupilo samo ze svých úspor. Protože dítě zpravidla pokladničku s sebou nenosí, řekněte, že mu zatím půjčíte, ale že vám ty peníze musí vrátit hned, jak přijde domů a bude je moci vzít ze své pokladničky. **Buďte velmi důslední a neodpouštějte vrácení půjčky. Dítě se tím učí, že půjčím-li si, musím půjčku co nejdříve splatit.** O úrocích v tomto věku dítěte zatím nemluvte.

- Až pak budete s dítětem opět přepočítávat peníze v pokladničce, nezapomeňte říci, že tam mohlo být více, kdyby si dokázalo odepřít nákup, který nebyl zcela nezbytný, ale nevyčítejte mu to.
- Od počátku platí: **za běžné práce a pomoc v domácnosti by děti neměly dostávat peníze**, je to jejich povinnost v rámci fungování rodiny. Zaslouží si však pochvalu, udělají-li něco ochotně a dobře. Výjimkou mohou být mimořádné práce, jako je třeba pomoc při jarním úklidu doma či na zahradě, pomoc při mytí a čištění vnitřku auta, pomoc při pletí zahrádky apod. Zde můžeme kromě pochvaly přidat i nějakou peněžitou odměnu za dobře vykonanou práci.

2. CENY ZBOŽÍ:

- Postupně **seznamujte své dítě s cenami věcí, které s ním a pro něj nejčastěji kupujete**: kolik stojí rohlíček, kolik Fanta či jiný nápoj, kolik zmrzlina, bonbónky a jiné drobnosti.
- Postupně rozšiřujte okruh cen, o kterých budete s dítětem hovořit, berte je s sebou na nákup potravin či čistících prostředků, zmiňujte se o ceně některých položek.
- S větším dítětem pak můžete po návratu domů celý nákup zkontrolovat, dle účtenky se podívat kolik co stálo, kolik stál celý nákup a zmínit se, **na jak dlouho vám jednotlivé položky vystačí, než je budete muset znovu nakoupit.**
- Při vhodné příležitosti vysvětlíte, že stejné věci mohou být v některých obchodech trochu dražší a v jiných trochu levnější, vysvětlíte, co to jsou slevy a prodejní akce a proč je obchodníci dělají.
- Dítě by se také postupně mělo naučit **rolišovat mezi věcmi, které se rychle spotřebují, a proto se musí nakupovat opakovaně (např. potraviny) a věcmi, které budou sloužit delší dobu, třeba ošacení, kolo, televize apod., a získat představu o cenách v těchto skupinách.**

3. ODKUD SE BEROU PENÍZE:

- Děti by měly **co nejdříve poznat, že peníze si jejich rodiče jen tak neberou z nějakého neomezeného zdroje, a že s penězi musí hospodařit, aby zajistili všechny potřeby rodiny.**
- Pokud rodiče pracují, měly by se děti seznámit s prací svých rodičů. Je jedno, zda jsou rodiče někde zaměstnáni, či jsou podnikateli. **Děti by měly vědět, kam rodiče do práce chodí a co je jejich prací.**
- Pokud to jde, měly by se na pracoviště rodičů podívat a pochopit, čím je práce jejich rodičů užitečná pro ostatní. Pak snáze pochopí, že k vydělání peněz musí rodiče vynaložit značné a dlouhodobé úsilí a pomůže jim to, aby si peněz vážily. Návštěva pracoviště rodičů (tam kde to je z provozních či bezpečnostních důvodů možné) je vhodná již ve věku 5 – 6 let a později by se měla opakovat.
- Pokud rodiče nepracují a pobírají nějaký důchod, je dobré dětem vysvětlit, proč nepracují (invalidita, mateřská dovolená s mladším sourozencem, dočasná ztráta zaměstnání apod.) a vysvětlit jim, že peníze dostávají od státu z fondu, do kterého přispívají všichni ti, kteří pracují.
- Je také vhodné **vysvětlit situaci starých lidí, kteří již nemohou pracovat a pobírají důchod.** Pokud to lze udělat na příkladu prarodičů či pra-prarodičů, je to pro děti názorné a snadno pochopitelné. Dětem také zmíníme, že **na důchody či penze přispívají ti, kteří nyní pracují, stejně tak, jako ti staří přispívali v době, kdy ještě pracovali na ty ještě starší, kteří v té době již byli v důchodu.**
- Při rozhovoru o práci rodičů a jejich výdělků současně dětem **vysvětlíme, že ve většině případů rodiče nedostávají vydělané peníze v hotovosti do ruky, ale jsou jim připisovány na účet v bance**, ze kterého je pak v případě potřeby mohou čerpat. K snazšímu vysvětlení lze použít příklad, jak si děti ukládají peníze do své pokladničky.
- K vysvětlení pojmu banka **ukážeme dětem budovu své banky a až tam půjdeme něco vyřídit**, vezmeme dítě s sebou. Ukážeme mu pokladní přepážku, kde lze peníze z našeho účtu vybrat v hotovosti a také mu ukážeme, jak vybíráme peníze z bankomatu pomocí naší platební karty. Důležité je přitom vysvětlit dítěti, že můžeme vybrat (případně zaplatit kartou u obchodníka) jen tolik, kolik peněz na účtu máme. I zde může pomoci analogie s pokladničkou dítěte a vysvětlení, že karta se v bankomatu nebo v terminálu u obchodníka spojí na dálku s naším účtem v bance, podívá se, kolik peněz tam máme a dovolí

vybrat nebo zaplatit jen tehdy, pokud na účtu peníze jsou.

- Rozdíly mezi kartou debetní (=kartou navázanou na náš běžný účet v bance) a kartou kreditní nebudeme až do věku dětí cca 15 let zatím zmiňovat ani vysvětlovat, pro menší děti by to bylo zbytečně složité.

4. KAPESNÉ

- V části o pokladničce jsme uvedli, že věku kolem 5 let děti ještě neumějí s penězi hospodařit v delším období než několik málo dní, proto jim v peníze v malých částkách dáváme spíše příležitostně. Ale již první třída školy děti mnohému naučí, proto **zhruba od 6 - 7 let bychom měli začít dětem dávat pravidelně předem dohodnuté částky**, které pak mohou používat na své drobné výdaje, případně i si část spořit. Tím je zároveň velmi efektivně učíme s penězi hospodařit (s obdrženým kapesným a úsporami v pokladničce musí vystačit až do dalšího kapesného).
- Výše kapesného samozřejmě záleží na finanční situaci rodiny. Přesto bychom se měli snažit dodržovat dvě zásady.
- První je založena na doporučení dětských psychologů: **kapesné by nemělo být ani o hodně vyšší, ani o hodně nižší, než je průměrné kapesné vrstevníků dítěte.**
- Druhá spočívá v **postupném zvyšování kapesného s věkem dítěte**. Zhruba od jeho 12 let by však s tímto zvyšováním (které může být výrazněji vyšší, než tomu bylo v předchozích letech) **měla být spojena i povinnost**, platit si z kapesného některé pravidelné výdaje, např. kredit na telefon. Dítě se tím učí vedení určitého osobního rozpočtu, což pak bude velmi potřebovat ve své dospělosti.
- Se zvyšováním věku dítěte a s ním souvisejícím zvyšováním kapesného, které mu rodiče pravidelně dávají (zpravidla jednou měsíčně) je vhodné **umožnit dítěti i nějaký výdělek**. Nejprve to může být za různé práce v rámci širší rodiny (třeba pravidelný nákup či jiná pomoc prarodičům), později, cca od 15 let i různé brigády. **Dítě si peněz, vydělaných vlastní prací v čase, který by jinak mohlo věnovat zábavě, bude více vážit.**
- Zvýšené kapesné by mělo vést i k **pravidelnému spoření a dlouhodobějšímu plánování**. Měli bychom s dítětem o tom občas (ne příliš často) hovořit a pomoci mu seřadit si priority a naplánovat si, jakou část spoří na něco většího pro sebe a co třeba na vánoční dárečky pro své blízké. **Tím budujeme návyky, které mu pomohou v dospělosti.**

5. SPOŘENÍ A PŮJČOVÁNÍ PENĚZ:

- Jednoduché základy jste položili již pořízením pokladničky a půjčením dítěti na nákup v situaci, že chtělo něco, co jste sami nechtěli koupit a přitom dítě nemělo pokladničku s sebou. Půjčku vám samozřejmě muselo splatit z úspor v pokladničce hned, jakmile jste přišli domů.
- **Zásadu, že každá půjčka se musí co nejdříve splatit, v dítěti neustále upevňujte.** To platí jak pro půjčky od vás, tak i od kamarádů, ale platí to samozřejmě i v opačném směru: půjčí-li dítě někomu, musí požadovat vrácení půjčky a rodiče mu v tom musí případně pomoci.
- V průběhu prvních několika let spoření a půjčování nezatěžujte dítě **pojmem úrok**. Ale **počínaje věkem 8 až 10 let** je čas vysvětlit dítěti, že peníze mohou při správném zacházení přinášet další peníze a naopak, že za půjčku se většinou musí zaplatit něco navíc.
- Můžete začít vysvětlením, že uložíme-li si peníze do banky na určitou dobu tak, že banka po tu dobu může naše peníze použít k jiným účelům, zaplatí nám banka za to nějakou odměnu, které se říká úrok. **Aby to dítě lépe pochopilo, udělejte mu doma sami bankéře.** Uloží-li si část svých úspor z pokladničky u vás na určitý předem dohodnutý čas, budete mu za dobu, pokud je u vás nechá uložené (a tedy je po tu dobu nebude moci samo použít), platit úrok. Aby to bylo pro dítě hodně názorné a časově přijatelné, vysvětlete dítěti, že pro začátek mu budete platit úrok za každý celý měsíc a že zvolíte hodně vysokou úrokovou sazbu, podstatně vyšší než platí banky, třeba 10 % za měsíc. To znamená, že uloží-li si u nás 100 Kč, bude úrok za měsíc 10 Kč a dítě bude u vás mít 110 Kč. To je samozřejmě podstatně víc než v bance, ale pro názornost a vyvolání zájmu je to vhodné. Pro začátek také zvolte jednoduché úročení, to znamená, že se úročí jen původně vložená částka a proto za další měsíc bude úrok opět 10 Kč.
- **Obdobně vysvětlete i úrok z půjčky.** Pokud dítě v průběhu měsíce bude pro své potřeby potřebovat více, než má ve své pokladničce (třeba proto, že se mu zalíbilo ukládat si peníze u vás a dostávat za to úrok, takže si v pokladničce nenechalo dostatečnou rezervu na své potřeby během měsíce do doby, než dostane další kapesné), nemůže použít „termínovaný vklad“, který má u vás, protože ty peníze si uložilo minimálně na celý měsíc (lze samozřejmě dohodnout i delší dobu, je to dokonce vhodnější). **Může si ale od Vás peníze půjčit a půjčku pak splatit z dalšího kapesného, případně z peněz, které má u vás uložené, až doběhne dohodnutý čas.** Za dobu do splacení půjčky vám však musí zaplatit úrok. A protože úrokové

sazby z půjček bývají vyšší než úrokové sazby z vkladů, měla by v tomto případě být sazba ne 10 % za měsíc, ale třeba 20 % za měsíc.

- Předchozí dva případy vypadají jako umělá hra, ale je to hra velmi důležitá a dítě se na ní pro život hodně naučí. Dle vaší úvahy a konkrétních situací v životě ji můžete **modifikovat i tak, že i vy si od dítěte někdy půjčíte (třeba má-li v pokladničce několik stokorun), po měsíci mu půjčku splatíte a zaplatíte mu příslušný úrok.** I to pomůže dítěti pochopit, že úrokové sazby z půjček jsou vyšší, než z vkladů, že půjčky jsou drahé a je třeba si vždy dobře rozmyslet, zda půjčku opravdu potřebuje.
- Režim měsíčního úročení s takto **vysokou úrokovou sazbou samozřejmě ponecháte jen určitý čas nezbytný pro to, aby dítě pochopilo princip a současně aby se v něm vyvolal zájem o zhodnocení jeho úspor.** Pak přejdete třeba na **sazbu 10% ročně**, ale stále můžete s dítětem každý měsíc počítat, kolik mu na jeho účtu u vás přibylo.
- V 15 letech dítě dostává občanský průkaz, což je velká změna v životě. **Je to i správný čas k tomu, abyste dítěti založili jeho vlastní běžný účet s platební kartou a nejlépe i internetovým bankovníctvím.** Kapesné mu pak již nebudete dávat v hotovosti do ruky, ale posílat na jeho účet. Možná to někteří rodiče budou považovat za zbytečnou formalitu, ale pro přípravu na reálný samostatný život je to velmi důležité. Je ovšem nutno s dítětem **v prvním období po založení účtu pravidelně procházet výpisy z jeho účtu a zejména v počátečním období komentovat, co se vám na jeho finančních rozhodnutích líbí, a co byste třeba raději udělali jinak.**
- V období 15 – 17 let by se dítě již mělo seznámit mnohem podrobněji s tím, **jak hospodařit s penězi, jaké finanční produkty existují, jaká nebezpečí v oblasti financí existují a jak se jich vyvarovat.** Stručnou a srozumitelnou příručkou v této oblasti je publikace společnosti ABC Finančního vzdělávání s názvem Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek.
- Velmi doporučujeme, aby si ji přečetli nejprve rodiče a pak ji dali k přečtení svým dětem.
- A ještě jedno poslední doporučení: **děti by se měly postupně seznamovat s hospodařením rodiny. Bavte se před nimi o tom, jak hospodaříte s penězi, jak zvažujete co koupit a co ne, jak naspoříte na dovolenou či nový televizor či auto, zda a jak se pojistit proti různým škodám a odpovědnosti. A pokud používáte služeb finančního poradce a děti jsou již starší, neváhejte a pozvěte je, ať poslouchají váš rozhovor s ním, třeba když připravujete nebo upravujete váš finanční plán.**

Ing. Jiří Brabec

autor je členem správní rady ABC Finančního vzdělávání, o.p.s.